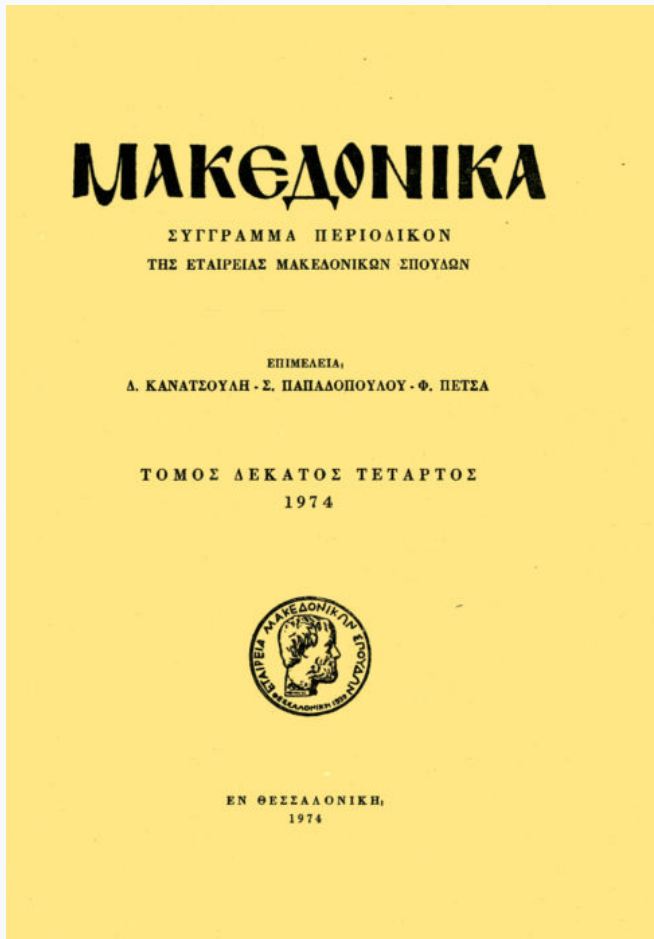

Μακεδονικά

Τόμ. 14, Αρ. 1 (1974)

Εκλογές για μouxταροδημογεροντία στο Μπλάτσι της Κοζάνης (1888)

Γιάννης Τσάρας

doi: [10.12681/makedonika.566](https://doi.org/10.12681/makedonika.566)

Copyright © 2014, Γιάννης Τσάρας

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Τσάρας Γ. (1974). Εκλογές για μouxταροδημογεροντία στο Μπλάτσι της Κοζάνης (1888). *Μακεδονικά*, 14(1), 50–54.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.566>

ΕΚΛΟΓΕΣ ΓΙΑ ΜΟΥΧΤΑΡΟΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΙΑ
ΣΤΟ ΜΠΛΑΤΣΙ ΤΗΣ ΚΟΖΑΝΗΣ (1888)

1. Εἰσαγωγικά*

Ἡ ἀναφορὰ πού δημοσιεύω παρακάτω εἶναι ἀπὸ τὴν πατρίδα μου Μπλάτσι τῆς Κοζάνης καὶ τὴ βρῆκα, φοιτητῆς ἀκόμα, στὸ ἀρχεῖο τοῦ Δημητρίου Κόκουρα.

Εἶναι ἓνα ἔγγραφο μονόφυλλο ἀπὸ χαρτί πολυτελείας μὲ γράμμωση ὕδατογραφικὴ. Οἱ κάθετες γραμμὲς ἀφήνουν ἀνάμεσά τους ἓνα ἄρκετά πλατὺ διάστημα, ἐνῶ οἱ ὀριζόντιες εἶναι πολὺ πυκνὲς μὲ διαστάσεις $0,335 \times 0,212$. Εἶναι γραμμμένο μὲ μελάνη μελιτζανιά (χρυσὴ τὴ λέγαμε ἄλλοτε) καὶ τὰ γράμματα τοῦ μικρά, ὥραϊα κι εὐκολοδιάβαστα. Γλώσσα του, ἐνῶ ἀπευθύνεται σὲ τούρκικη Ἀρχή, ἡ καθαρεύουσα τῆς ἐποχῆς μὲ τὴ σωστὴ σύνταξη καὶ ὀρθογραφία τῆς. Σὲ τέσσερα ἀκρινὰ σημεῖα ἔχει μικρὲς λαδιὲς πού μὲ τὸ δίπλωμα πέρασαν καὶ στὰ ἀντίστοιχα σημεῖα. Στὴ δεξιὰ πλευρὰ τῆς μεσαίας γραμμῆς πού γίνεται ἀπὸ τὸ δίπλωμα στὰ τέσσερα, ἔχει μιὰ ξεθωριασμένη κοκκινίλα ἀπὸ τὴν πολυκαιρία. Κατὰ τὰ ἄλλα ὥστόσο διατηρεῖται σὲ ἄρκετά καλὴ κατάσταση.

Τώρα τὸ ἔχω καταθέσει στὸ Ἀρχεῖο χειρογράφων τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν.

2. Ἡ ἀναφορὰ

Πρὸς τὸν Ἐνδοξότατον Καϊμακάμην καὶ τὸ Σεβαστὸν Ἰδα²ρὲ Μεντζλησιον τοῦ Καζᾶ Καλιαρίον.

³ Ἐνδοξότατε,

⁴ Οἱ εὐσεβῶς τως ὑποφαινόμενοι Σᾶς κάμνομεν ἰφάντὲν τὰ ἐ⁵ξῆς παράπονά μας. |

⁶ Σύμφωνα μὲ τὴν διαταγίη σας πρὸς τὸν Μονδίου-ἐγέντην μας, |⁷ Ἐνδοξότατε, συνήλθομεν χθὲς νὰ ἐκλέξωμεν νέαν Μουχταροδημογε⁸ ροντίαν, ἀλλὰ δὲν μᾶς ἀφῆκαν ἐλευθέρους νὰ ἐκλέξωμεν ἐκείνους |⁹ τοὺς ὁποίους θεωροῦμεν καλλιτέρους, καὶ διώρισαν ἀνθρώπους, εἰς τοὺς |¹⁰ ὁποίους δὲν ἔχομεν ἐμπιστοσύνην, διότι δὲν εἶνε σύμφωνα μὲ τὸν νόμον |¹¹ ἐπειδὴ, καθὼς φαίνεται καὶ εἰς τὸ βον-

* Βλ. Α. Σιγάλα, Ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν ἐλληνικῶν κοινοτήτων τῆς Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1939, σ. 142.

κονάτ-τεφτέρι, ὁ μὲν ἐβέλ μου¹² χτάρης Δ. Κ. Μούρας ἔχει μόνον 24 γρ. βεργί,
 ὁ ἄζās Λεωνίδας 12, ὁ ἄζās¹³ Ν. Γ. Τσάγκας 20, ὁ ἄζās Θ. Γούναρης 37,
 καὶ ὁ ἄζās Δ. Τσέτσης 31,20,¹⁴ καὶ διότι ἄλλα ὀνόματα μᾶς παρονσίασαν
 ὡς Μουχταροδημογέροντας,¹⁵ καὶ ἄλλα ἠκούσαμεν, ὅτι διωρίσθησαν, προσέτι
 δὲ διότι ὁ Μουδιρ ἐφέντης¹⁶ μας διὰ τῆς βίας μὲ τοὺς ζαπτιέδες εἰς τὰς θύ-
 ρας ἠνάγκασε πολλοὺς¹⁷ ἀπὸ ἡμῶς νὰ ὑπογράψωμεν τὸ ἰντιχάπιον τὸ ὁποῖον
 Σᾶς ἔστειλε.¹⁸ Σᾶς παρακαλοῦμεν λοιπὸν θερμῶς, Ἐνδοξότατε, νὰ μὴ ἀνα-
 γνωρί¹⁹ σῃτε τὸ ἰντιχάπιον τὸ ὁποῖον ἔγρυνε διὰ τῆς βίας καὶ τῆς ἀπάτης,
²⁰ καὶ νὰ διατάξῃτε νὰ ἐκλέξωμεν νέους Μουχτάροηδες κατὰ μαχαλάδες,
²¹ διότι ἀλλέως ἐμποδιζονται οἱ βασιλικοὶ φόροι καὶ μένουں μπεκαέδες,²² ἐνῶ
 ἄλλοτε, ὅταν εἴχαμεν κατὰ μαχαλάδες ἐπληρώθησαν ὅλοι²⁴ οἱ φόροι, καὶ
 ὑποσημειούμεθα βαθυσεβάστως.

Ἐν Βλάτση τῇ 7 Μαρτίου 1888

Οἱ πολῖται

3. Λ ε ξ ι λ ό γ ι ο

- 1 Καϊμακάμης=ἐπαρχος, ὑποδιοικητὴς (ἐπαρχίας)
- 1-2 ἰδαρὲς (ἰνταρὲς)=διοίκηση
- 2 μέντζλις=συμβούλιον· ἰδαρὲ Μεντζλήσιον=Διοικητικὸ Συμβούλιον
- 2 καζά=ἐπαρχία, ὑποδιοίκηση
- 2 Καλιάριον (Καϊλάρ)=Πτολεμαῖδα
- 4 ἰφαντὲς=ἀναφορά· κάμνω ὑφαντὲν=ἀναφέρνω
- 6 μουδιρ (μουντιρ)=διευθυντὴς (γενικὰ)
- 6 ἐφέντης=κύριος
- 7-8 μουχταροδημογεροντία=δημογέροντες, κοινοτάρχες, κοινοτικὸ συμβού-
 λιο
- 11 βουκού=πράξη, περιστατικὸ, συμβάντι· βουκουάτ (πληθ.)=τὰ συμβάντα,
 τὰ περιστατικὰ
- 11 τεφτέρι [μεσν. ἑλλ. διφθέρ-ιον, ἀρχ. ἑλλ. διφθέρα]=βιβλίον· βουκουάτ
 τεφτέρι=βιβλίον πράξεων
- 11 ἐβέλ=πρωτοτερινὸς
- 11-12 μουχτάρης=πρόεδρος
- 12 βεργί=φόρος
- 12 ἄζās=κοινοτικὸς σύμβουλος
- 16 ζαπτιές=χωροφύλακας, ἀστυνόμος
- 17 ἰντιχάπ(ιον)=βιβλίον ἀρχαιρεσιῶν
- 20 μαχαλάς=συνοικία
- 21 μπεκαέλ=βερεσές

4. Παρατηρήσεις

Ἡ ἀναφορά αὐτὴ εἶναι ἓνα ἐγγραφο ἰδιωτικὸ καὶ εἶναι τὸ πρόχειρο ποὺ σύνταξαν, γιὰ νὰ τὸ καθαρογράψουν καὶ νὰ τὸ υπογράψουν ἀργότερα καὶ ὕστερα νὰ τὸ στείλουν στὸν προορισμό του. Αὐτὸ τὸ συμπεραίνουμε ἀπὸ κάποιο σβήσιμό του καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς πὼς εἶναι ἀνυπόγραφο. Ποιὰ εἶναι ἡ κατοπινὴ τῆς τύχῃ δὲν ξέρουμε. Μπορεῖ δηλαδὴ νὰ τὴν καθαρόγραψαν, νὰ τὴν ὑπόγραψαν καὶ νὰ τὴν ἔστειλαν στὸν καϊμακάμη στὴν Πτολεμαῖδα (Καϊλάρια), μπορεῖ ὅμως καὶ νὰ μὴ τὴν ἔστειλαν.

Σύμφωνα μὲ τὸ συνήθειο οἱ κοινοτικὲς ἐκλογὲς στὸ Μπλάτσι, ὅπως καὶ παντοῦ ἄλλοι, ἔπρεπε νὰ γίνουν εἴτε τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (23 τοῦ Ἀπρίλη) εἴτε τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (26 τοῦ Ὀχτώβρη). Στὸ ἔβγα ὅμως τοῦ Φλεβάρη καὶ στὸ ἔμπα τοῦ Μάρτη, μέσα στὴ βαρυχειμωνιά μὲ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια καὶ τὰ δυνατὰ κρύα δὲ γίνονταν ἐκλογὲς. Ἡ δημογεροντία ὥστόσο ποὺ εἶχε τὴν ἐξουσία στὰ χέρια της, ἐπειδὴ φοβόταν ἴσως πὼς θὰ ἔχανε τὶς ἐκλογὲς ἂν γίνονταν μέσα στὰ νόμιμα χρονικά τους περιθώρια, προκάλεσε τὴ σχετικὴ διαταγὴ τοῦ καϊμακάμη καὶ τὶς ἔκαμε στὸ ἄψε-σβῆσε, ὅταν τῆς ἦρθε βολικά. Ἔπειτα ὁ καϊμακάμης δικὸς τους, ὁ μουντίρης ἐπίσης. Αὐτὸ τὸ βεβαίονε μὲ ἄλλα λόγια ἡ ἴδια ἡ ἀναφορά: «...ὁ Μουδὶρ ἐφέντης μας διὰ τῆς βίας μὲ τοὺς ζαπτιέδες εἰς τὰς θήρας ἠνάγκασε πολλοὺς ἀπὸ ἡμᾶς νὰ υπογράψωμεν τὸ ἰντιχάπιον...» (στ. 15-17). Ἄν ὅμως ὑπῆρξαν ψηφοφόροι ποὺ δέιλιασαν στὶς φοβέρες τὸν ζαπτιέδων καὶ ὑπόγραψαν τὸ ἰντιχάπι, ὑπῆρξαν καὶ ἄλλοι ποὺ δὲ δέιλιασαν, μὰ ἀντίθετα ἀντιστάθηκαν στὸν ἐκβιασμό καὶ δὲν τὸ ὑπόγραψαν.

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀναφορά, γιὰ νὰ βάλει ἓνας ὑποψηφιότητα γιὰ δημογέροντας, ἔπρεπε νὰ πληρῶνει, σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, ὀρισμένο φόρο. Ὅταν ὁ φόρος αὐτὸς ἦταν λιγότερος ἀπὸ κείνον ποὺ ὀριζε ὁ νόμος, σήμαινε πὼς ὁ ὑποψήφιος δὲν εἶχε τὰ νόμιμα προσόντα γιὰ δημογέροντας, γιατί δὲν ἦταν ἀξιόχρεος. Στὴν περίπτωσι ὥστόσο ποὺ καταγγέλλει ἡ ἀναφορά μας, ἄλλα ὀνόματα παρουσίασαν γιὰ νὰ ψηφίσουν οἱ ψηφοφόροι καὶ ἄλλους διόρισαν γιὰ δημογέροντες. Μὰ οἱ δημογέροντες αὐτοὶ οὔτε τὰ νόμιμα προσόντα εἶχαν οὔτε καὶ οἱ καλύτεροι χωριανοὶ σὰν πρόσωπα ἦταν καὶ προπάντων δὲν τοὺς εἶχε καμὴν ἐμπιστοσύνη τὸ χωριό. Μόνο ποὺ τοὺς ὑποστήριξε ὁ Μουντίρ-ἐφέντης, καὶ πίσω ἀπὸ αὐτὸν φυσικὰ ὁ καϊμακάμης μὲ τοὺς ζαπτιέδες του. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ χωριανοὶ ἔκαμαν τὴν ἀναφορά αὐτὴ καὶ ζητοῦσαν ἀπὸ τὸν καϊμακάμη «...νὰ μὴν ἀναγνωρίσῃ τὸ ἰντιχάπιον τὸ ὁποῖον ἔγινε διὰ τῆς βίας καὶ τῆς ἀπάτης...» (στ. 18-19) καὶ νὰ διατάξῃ νὰ γίνουν νέες ἐκλογὲς κατὰ μαχαλάδες, γιὰ νὰ μὴ μένουν ἀπλήρωτοι οἱ φόροι στὸ δημόσιο ταμεῖο.

Τὸ πρόβλημα τῶν Νεοελληνικῶν Κοινοτήτων στὴν ἱστορικὴ του πορεία τῆς τουρκοκρατίας τὸ μελέτησε καὶ τὸ φώτισε σὲ πάρα πολλὰ σημεῖα ὁ κα-

οηγητής κ. Α. Βακαλόπουλος¹. Ο ίδιος όμως δέχεται πώς μένουν ακόμα κι άλλα του σημεία αμελέτητα και σκοτεινά. Άξιόλογα επίσης είναι όσα είπε για τη συμβολή των Νεοελληνικών Κοινοτήτων στην ανάπτυξη του νέου Έλληνισμού και στην προετοιμασία του για το Εικοσιένα ο Δανιηλίδης². Πέρα όμως από τους δυο αξιόλογους αυτούς μελετητές το πρόβλημα στη σωστή του βάση το τοποθετεί και το αναλύει μέσα στα πλαίσια της ιστορικής του νομοτέλειας μόνο ο Ν. Ψυρούκης στο άριστο έργο του, Το νεοελληνικό παροικιακό φαινόμενο³.

Νομίζω όμως πώς για να μελετήσουμε το θεσμό των Νεοελληνικών Κοινοτήτων στα χρόνια της τουρκοκρατίας και να ιδούμε όλες τις φάσεις που παίρνει μέσα στις γεωγραφικές και ιστορικές συνθήκες των αιώνων αυτών, δεν είναι ανάγκη ν' ανατρέξουμε στα πρώτα του φαινόμενα από τους αρχαίους χρόνους και να τον παρακολουθήσουμε ύστερα στην κατοπινή του πορεία. Είναι κοντά στο νοῦ πώς τις ρίζες του πρέπει να τις αναζητήσουμε στα χρόνια τὰ βυζαντινά. Στα χρόνια της τουρκοκρατίας όμως ο θεσμός προσαρμόζεται και διαμορφώνεται ανάλογα με τις τοπικές και ιστορικές συνθήκες που έχει ν' αντιμετωπίσει κάθε φορά ο νέος ελληνισμός. Οι συνθήκες αυτές παίζουν το βασικό καθοριστικό ρόλο στη νέα διαμόρφωση του θεσμού και όχι η καταγωγή του. Γιαυτό και δε μπορούμε να βρούμε έναν ενιαίο τύπο οργάνωσης των Νεοελληνικών Κοινοτήτων, μά πολλούς. Οι ειδικές λοιπόν συνθήκες που αντιμετωπίζει ή κάθε Κοινότητα καθορίζουν και την ειδική τους οργάνωση κάθε φορά, χωρίς φυσικά να ξεφεύγει από τὰ γενικά πλαίσια που καθορίζει τη λειτουργία των Κοινοτήτων ή τουρκική νομοθεσία.

Στις γενικές αυτές σκέψεις οδήγησε ή διαπίστωση πώς μιά από τις οργανωτικές μορφές της κοινότητας για την έκλογή των δημογερόντων και την είσπραξη των λογής-λογής φόρων ήτανε και ή οργάνωση κατά μαχαλάδες, κατά γειτονιές. Δηλαδή τους κοινοτάρχες τους ψήφιζαν κατά γειτονιές όχι μόνο γιατί ήξεραν καλά τὰ πρόσωπα που έπρεπε να συγκροτήσουν τη δημογεροντία, μά και γιατί στην είσπραξη των φόρων ή συνοικιακή οργάνωση δεν αφήνει χρέη, μπεκαέδες, στο δημόσιο.

Δεν έχει λοιπόν καμιά σημασία αν ή αναφορά αυτή έφτασε ή όχι στον προορισμό της. Σημασία έχει πώς με όλη της τη συντομία είναι ένα έγγραφο

1. Βλ. Α. Βακαλόπουλου, 'Ιστορία του Νέου Έλληνισμού, τ. Β', Θεσσαλονίκη 1964, σ. 279-314.

2. Βλ. Δ. Δανιηλίδη, 'Η Νεοελληνική Κοινωνία και Οικονομία, τ. Α', α', Αθήνα 1934, σ. 126-138.

3. Ν. Ψυρούκης, Το νεοελληνικό παροικιακό φαινόμενο, Αθήνα 1974. Βλ. προπάντων τις σσ. 39-92.

βαρυσήμαντο. Σηκώνοντας, ὡς εἶναι καὶ μιὰ δίπλα, ἀπὸ τὸ πέπλο πού σκεπάζει τὴ ζωὴ ἐνὸς ὄχι πολὺ μακρινοῦ παρελθόντος, ἀφήνει νὰ ἰδοῦμε ἓνα στιγμιότυπο ἀπὸ τὸ δημόσιο βίο τῶν προγόνων μας στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς τουρκοκρατίας καὶ νὰ βγάλουμε μόνοι μας κάποια συμπεράσματα μὲ βασικὸ ἱστορικὸ κύρος. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἐννοιες πού συνθέτουν τὸ περιεχόμενό της ἔχουν ὅλες τους μιὰ-μιὰ τὴν ἀξία τους μὲ προεκτάσεις ἀρκετὲς. Ταυτόχρονα ὅμως μαρτυροῦν καὶ τὸ φλογερὸ πατριωτισμὸ τῶν παποῦδων μας, πού δὲν προσκυνοῦσαν εὐκόλα οὔτε «τοὺς προστάτες» οὔτε «τοὺς προστατευόμενους», ὅποιοι κι ἂν ἦταν αὐτοί, κι ἦταν πάντα ἑτοιμοὶ γιὰ ὁποιαδήποτε πολιτικὴ μάχη τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, δίδαγμα καὶ αὐτὸ μὲ ὄχι μικρότερη ἱστορικὴ ἀξία.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΑΡΑΣ

RÉSUMÉ

Jannis Tsaras, Les élections de μouxταροδημογεροντία (=conseil municipal) à Blatsi (départ de Kozani) en 1888.

La petition publiée présente l'état de la violence de la falsification et de l'anomalie aux élections des anciens du village (=μouxταροδημογεροντία) à Blatsi pendant la domination ottomane pour qu'ils puissent gagner tant bien que mal aux élections de la communauté. Mais, de l'autre côté, nous suivons le combat opiniâtre et la résistance acharnée de la parti inverse, qui ne s'inclinait point devant le fait accompli et qu'il tenait tête aux compétiteurs. La petition publiée nous indique que les élections se faisaient d'abord aux quartiers et que le candidat devait régler un impôt décisif; alors, il devenait solvable. D'ailleurs, comme les impôts étaient payés par la Commun pour chaque quartier, les anciens du village qui n'étaient pas solvables il payaient par leurs impôts; alors la Commun réglait la somme dû de nouveau.